

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Humanitaar- ja sotsiaalinete õpetamine põhikoolis õppekava

Emma Tuisk ja Kristel Mill

**ÕPETAJAPOOLSE KIUSAMISE AVALDUMISE VIISID JA MÕJU VAIMSELE
TERVISELE JA ÕPIMOTIVATSIOONILE ÕPILASTE HINNANGUL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Koolijuht Ingrid Koni

Tartu 2026

Kokkuvõte

Õpetajapoolse kiusamise avaldumise viisid ja mõju vaimsele tervisele ja õpimotivatsioonile õpilaste hinnangul

Uurimistöö eesmärk oli välja selgitada, millistel viisidel on õpilased kogenud õpetajapoolset kiusamist ning millist mõju on see nende hinnangul avaldanud vaimsele tervisele ja õpimotivatsioonile. Õpetajapoolset kiusamist on Eestis vähe uuritud, mistõttu puudub süsteemne arusaam selle avaldumisvormidest ja mõjust. Käesolev uurimus aitab mõista, et õpetajapoolsest väärkäitumisest rääkimine on lubatud. Uurimistöö viidi läbi kvalitatiivse uurimusega ning andme kogumise meetodiks kasutati poolstruktureeritud intervjuusid. Tulemustest selgus, et õpetajapoolne kiusamine avaldus verbaalse, kaudse ja füüsilise kiusamisena ning mõjutas õpilaste endi hinnangul negatiivselt nende enesehinnangut ja õpimotivatsiooni. Uuritavad kirjeldasid ärevust, õpimotivatsiooni langust, koolitõrget ning pikaajalist mõju vaimsele tervisele. Samuti ilmnas, et osad õpilased hakkasid kahtlema oma võimetes õppijana ning see muutis nende suhtumist õppimise ja õpetajate osas.

Võtmesõnad: õpetajapoolne kiusamine, vaimne tervis, õpimotivatsioon

Abstract

Experiences of Teacher Bullying and Its Impact on Students' Mental Health and Learning Motivation According to Students'

The aim of this bachelor's thesis was to identify the ways in which students have experienced bullying by teachers and how it has affected their mental health and learning motivation. Teacher bullying has been little studied in the Estonian educational context, resulting in a lack of systematic understanding of its impact. This study helps to highlight that speaking about teacher misconduct is acceptable. The research was conducted as a qualitative study, and the data was collected with semi-structured interviews. The results revealed that teacher bullying manifested as verbal, indirect, and physical bullying and negatively affected students' self-esteem and learning motivation. The participants felt anxiety, a decline in learning motivation, school avoidance, and long-term effects on mental health. It also emerged that some students began to doubt their abilities as learners, which influenced their attitudes toward learning and teachers.

Keywords: teacher bullying, mental health, learning motivation

Sisukord

Sisukord.....	3
1. Teoreetiline ülevaade	5
1.1 Kiusamise definitsioon ja avaldumise viisid	6
1.2 Õpetajapoolne kiusamine õpilase suunas	6
1.3 Õpetajapoolse kiusamise mõju õpilase vaimsele tervisele ja õpimotivatsioonile	7
2. Metoodika	9
2.1 Valim	9
2.2 Andmekogumine	10
2.3 Andmeanalüüs	11
3. Tulemused	14
3.1 Õpilaste kogemused õpetajapoolse kiusamisega	14
3.2 Õpetajapoolse kiusamise tagajärjed vaimsele tervisele	15
3.3 Õpetajapoolse kiusamise mõju õpimotivatsioonile	17
Arutelu.....	18
Tänu sõnad.....	21
Autorsuse kinnitus.....	21
Kasutatud kirjandus	22

Lisad

Lisa 1. Intervjuu kavand

Lisa 2. Teadlik nõusolek uuringus osalemiseks

Lisa 3. KODEERIMISMAATRIKS - Millistel viisidel kogevad õpilased õpetajapoolset kiusamist?

Lisa 4. NÄIDE KATEGOORiate MOODUSTAMISEST - Millist mõju on õpilaste hinnangul avaldanud õpetajapoolne kiusamine nende vaimsele tervisele?

Lisa 5. KATEGOORiate MOODUSTAMINE - Millist mõju on õpetajapoolne kiusamine avaldanud õpilaste õpimotivatsioonile?

Sissejuhatus

Kiusamine on elukaareülene nähtus, mis võib toimuda igas institutsionaalses keskkonnas, sealhulgas koolis, kogukonnas või töökohas, hõlmates nii kiusajat, ohvrit ning mõnel juhul ka kõrvalseisjaid (Cohen, 2017). Kiusamist iseloomustab korduvus ning ebavõrdne võimusuhe osapoolte vahel, mistõttu on ohvril keeruline end kaitsta (Olweus, 1994). Kiusamine võib avalduda ka autoriteedi ärakasutamise kaudu õpetaja ja õpilase vahel (Li & Hesketh, 2023). Kiusamisvaba haridustee kontseptsiooni kohaselt mõjutab kiusamine negatiivselt nii kiusajat, ohvrit kui ka pealtnägijaid (Haridus- ja Teadusministeerium, 2017). Uuringud on näidanud, et kiusamise kogemus võib põhjustada mitmeid tõsisid psühholoogilisi probleeme, näiteks ärevus või depressioon (Gusfre *et al.*, 2022; Vanderbilt & Augustyn, 2010). Kiusamine võib mõjutada õpilaste akadeemilist toimetulekut ja õpitulemusi (Twemlow *et al.*, 2006), sealhulgas ka õpimotivatsiooni (Dietrich *et al.*, 2022). Õpimotivatsioon tekib erinevate sotsiaalsete ja hariduslike tegurite koosmõjul ning seda mõjutab õpikeskkonna emotsionaalne turvalisus, sealhulgas ka õpetaja käitumine (Boström & Bostedt 2020; Lai, 2011). Õpetajapoolne kiusamine võib avaldada lapsele eriti tugevat mõju, kuna kiusajaks on isik, keda laps peaks saama usaldada (Gusfre *et al.*, 2022).

Negatiivne või alandav õpetamisstiil võib põhjustada õpilastes motivatsiooni langust, õppimise vältimist ja suuremat emotsionaalset koormust (Dietrich *et al.*, 2022; Vanderbilt & Augustyn 2010). Gusfre *et al.* (2022) on leidnud, et viimase 20 aasta jooksul on mujal maailmas õpetajapoolset kiusamist uuritud ulatuslikumalt, kuid käesoleva töö autorid ei tuvastanud Eesti kontekstis antud teema kohta mahukamaid uuringuid, mis kajastaksid, millisel viisil on Eesti õpilased kogunud õpetajapoolset kiusamist ning milline on selle mõju õpilaste vaimsele tervisele ja õpimotivatsioonile. Eesti Inimõiguste Keskuse ja Balti Uuringute Instituudi (2017) uuring käsitles koolikiusamist üldisel tasandil, rõhutades turvalise ja austava koolikeskkonna loomise, õpilaste võrdse kohtlemise ning kiusamise ennetamise ja vältimise olulisust, samuti kooli kohustust tagada õpilaste vaimne ja füüsiline turvalisus. Käesoleva uurimistöo eesmärk oli välja selgitada, millistel viisidel on õpilased kogunud õpetajapoolset kiusamist ning millist mõju on see nende hinnangul avaldanud vaimsele tervisele ja õpimotivatsioonile. Töö autorid näevad selle tööga võimalust tõsta õpetajate teadlikkust nende tegevuste mõjust õpilastele.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Kiusamise definitsioon ja avaldumise viisid

Kiusamist on defineeritud mitmeti, kuid ühe võimaliku käsitluse kohaselt on see tahtlik agressiivne käitumine, mille eesmärk on põhjustada füüsilist või vaimset kahju kaitsetus positsioonis olevale isikule ning mida iseloomustab korduvus ja ebavõrdne võimusuhe osapoolte vahel, mistõttu on ohvril keeruline end kaitsta (Olweus, 1994). Sarnasele käsitlusele tugineb ka Euroopa Liidu lähenemine, mille kohaselt on kiusamine tahtlik agressiivne käitumine, mille eesmärk on teisele inimesele füüsiliselt või vaimselt haiget teha (European Union, 2024).

Kiusamine võib avalduda mitmel viisil, milleks on füüsiline kiusamine, näiteks löömine või tõukamine (Wolke *et al.*, 2000) ja verbaalne kiusamine, näiteks narrimine (kellegi eripära üle nalja tegemine), mõnitamine (pahatahtlik halvustamine), sõimamine (solvavate või roppude väljendite kasutamine) ja solvamine (isikuomaduste või välimuse negatiivne esiletoomine) (Strömpl *et al.*, 2007). Lisaks nendele on veel kaudne kiusamine, näiteks solvavad žestid, näoilmed või ohvri teadlik tõrjumine (Olweus, 1994). Kaudset kiusamist saab tõlgendada psühholoogilise ehk emotsionaalse kiusamisena (ignoreerimine, isoleerimine, ebaõiglane kohtlemine, hirmutamise või alandavad märkused) (Gusfre *et al.*, 2022). Tänapäeval esineb ka küberkiusamist, mis on interneti või digiseadmete kaudu teistele kahju tekitamine solvavate, ähvardavate või alandavate sõnumite ja sisuga (Feinberg & Robey, 2009).

Kiusamine ei toimu üksnes õpilaste vahel, vaid see võib toimuda ka institutsionaalses kontekstis, kus võimusuhted on selgelt määratletud (Cohen, 2017). Kool kui hierarhiline keskkond loob soodsad tingimused püsivatele ja spetsiifilistele kiusamisvormidele, mistõttu on oluline käsitleda kiusamist mitte ainult õpilastevahelise probleemina, vaid laiemalt koolikeskkonnas toimiva võimusuhetel põhineva nähtusena, millesse on kaasatud nii õpilased, õpetajad kui ka teised koolikogukonna liikmed (Gusfre *et al.*, 2022).

1.2 Õpetajapoolne kiusamine õpilase suunas

Õpetajapoolset kiusamist iseloomustab ebavõrdne võimusuhe õpetaja ja õpilase vahel, kus õpetaja kasutab oma positsiooni õpilase kontrollimiseks või alandamiseks, kusjuures selline käitumine on sageli teadlikult läbimõeldud ja varjatud, kuna õpetaja püüab säilitada oma sotsiaalset staatust (Parsons, 2005). Õpetajapoolse kiusamise puhul võib õpetaja ära kasutada oma autoriteeti karistamise, manipuleerimise või halvustamise eesmärgil, põhjustades õpilasele emotsionaalset stressi, alandustunnet või hirmu (Twemlow *et al.*,

2006) Õpetajapoolne teadlik ja sihipärane kiusamiskäitumine võib olla seotud tööalase stressi, läbipõlemise või puudulike klassijuhtimisoskustega, kuid ohvriks võib olla ka kindel valitud isik ning sellisel juhul viitab see sügavamale probleemile, mis ei allu kergesti muutustele (Parsons, 2005).

Twemlow jt (2006) uuringus eristati kahte tüüpi kiusavaid õpetajaid: kiusaja, kes alandab ja kahjustab emotsionaalselt õpilasi ning kiusaja-ohver, kelle käitumine on seotud piiride puudumise ja passiivsusega. Sotsiaalministeeriumi uuringu rapordist (Strömpl *et al.*, 2007) selgus, et Eesti lapsed tajusid kolme liiki kiusavaid õpetajaid: esimesse rühma kuulusid õpetajad, kes keskendusid üksnes enda õppeainele, rõhutasid tuupimist ning kasutasid karjumist, pilkamist või sildistamist, teiseks kirjeldati õpetajaid, keda peeti ebaõiglasteks hindajateks („hinded nägude järgi“) ning kolmandasse rühma kuulusid õpetajad, kelle käitumine oli laste arvates kättemaksuhimuline, näiteks õpilaste varasematele eksimustele reageerimine halvustamise või karistamisega.

Varasemas teadustöös on välja toodud, et õpetajapoolne füüsiline kiusamine on avaldunud õpilase suhtes löömise, tõukamise, kõrvast tirimise, esemete viskamise ja tualetis käimise keelamisena (Gusfre *et al.*, 2022). Verbaalse kiusamisena esines halvustavate hüüdnimede kasutamist või erinevaid ähvardamise, sundimise ja karistamise viise. Samuti toodi välja õpilase või tema perekonna kohta solvavate ja haiget tegevate märkuste ütlemist. Kaudne kiusamine väljendus ebaõiglaste ja diskrimineeriva kohtlemisena. Uuringust selgus, et mõni õpilane tunneb, et saab vähem tähelepanu ning teda naeruvääristatakse, ignoreeritakse või tõrjutakse (James *et al.*, 2008; Monsvold *et al.*, 2011; Whitted *et al.*, 2008, viidatud Gusfre *et al.*, 2022 j).

1.3 Õpetajapoolse kiusamise mõju õpilase vaimsele tervisele ja õpimotivatsioonile

Vaimse tervise definitsiooni osas pole jõutud üksmeelele riikide, kultuuride, klasside ja sugude väärtuste vahelise erinevuse tõttu, kuid Maailma Terviseorganisatsiooni käsitlese järgi tähendab vaimne tervis inimese heaolu ja suutlikkust oma potentsiaali rakendada, igapäevaste pingetega toime tulla, ühiskonnas tegutseda ning kogukonda panustada (World Health Organization, 2001). Kiusamine võib põhjustada ohvrile tõsiseid kauakestvaid psühholoogilisi või psühhosomaatilisi probleeme (Gusfre *et al.*, 2022), nagu näiteks ärevushäired ja depressioon (Vanderbilt & Augustyn, 2010) ning see võib mõjutada õpilase akadeemilist toimetulekut (Twemlow *et al.*, 2006). Mary Ellen Fromuth jt (2015) uuringus osalenud kirjeldasid samuti pikaajalisi tagajärgi nende elule. Õpetajapoolne kiusamine võib lapse

enesehinnangule negatiivset mõju avaldada, kuna kiusajaks on isik, keda laps peaks saama usaldada (Gusfre *et al.*, 2022).

Õpetaja põhjustatud negatiivne kogemus võib oluliselt vähendada õpimotivatsiooni, eriti juhul, kui kiusajaks on aineõpetaja, kelle tunde õpilane hakkab vältima (Vanderbilt & Augustyn, 2010). Õpimotivatsioon on üks kesksemaid tegureid õppimise ja õpitulemuste kujunemisel ning sellest sõltub õppimise tõhusus ja järjepidevus (Dietrich *et al.*, 2022). Õpimotivatsioon ei ole püsiv isikuomadus, vaid kujuneb ja muutub sotsiaalses ning hariduslikus kontekstis, kus olulist rolli mängivad õpetaja käitumine, tagasiside ning õpikeskkonna emotsionaalne turvalisus (Lai, 2011). Õpimotivatsiooni käsitletakse kui dünaamilist ja kontekstist sõltuvat nähtust, mis kujuneb õppija sisemiste hoiakute ning õpetamispraktikate, sotsiaalsete suhete ja õpikeskkonna vastastikmõjus (Boström & Bostedt, 2020).

Õpimotivatsioon on tihedalt seotud õppija enesedistsipliini, emotsionaalse heaolu ja turvalise õpikeskkonnaga, mistõttu õpetaja negatiivne, alandav või hirmu tekitav käitumine võib vähendada õpilase usku oma võimetesse ning suurendada õppimisega seotud emotsionaalset koormust (Dietrich *et al.*, 2022). Õpetaja on üks olulisemaid õpimotivatsiooni mõjutajaid, eriti oma ootuste, suhtlemisviisi ja juhtimisstiiliga ning õpilaste hinnangul mõjutavad motivatsiooni tugevalt õpetaja isikuomadused, õpetajate hinnangul aga ainealane pädevus (Boström & Bostedt, 2020). Õpetaja hoiakud ja suhtlusviisid võivad õppija motivatsiooni nii toetada kui ka kahjustada, kuna kontrolliv, hirmu- või alanduspõhine õpetamisstiil on seotud õpimotivatsiooni languse ja õppimise vältimisega (Lai, 2011).

Gusfre jt (2022) on andnud kokkuvõtva ülevaate õpetajapoolse kiusamise uurimustest, käsitledes kiusamist kui ülemaailmset probleemi ning viidatakse teema olulisusele nii tänapäeva kui ka rahvusvahelises kontekstis. Antud töö autorite läbitöötatud allikate põhjal võib oletada, õpetajapoolset kiusamist on Eesti hariduskontekstis vähe käsitletud, mistõttu puudub süsteemne arusaam nii selle avaldumisvormidest kui ka mõjust õpilaste vaimsele tervisele ja õpimotivatsioonile ning võib omakorda viia probleemi alahindamiseni ja normaliseerumiseni koolikeskkonnas. Töö tõstab õpilaste hulgas teadlikkust, et õpetajapoolsest väärkäitumisest rääkimine on lubatud. Tulemusi saab kasutada õpetajate koolitamisel ja refleksioonis, aidates märgata käitumisviise, mis võivad õpilastele mõjuda kahjustavalt ning töö tulemused võivad olla koolidele abiks ennetus- ja sekkumismeetmete arendamisel. Uurimisöö eesmärk on välja selgitada, millistel viisidel on õpilased kogunud õpetajapoolset kiusamist ning millist mõju on see nende hinnangul avaldanud vaimsele tervisele ja õpimotivatsioonile. Töö uurimisküsimused on järgmised:

1. Millistel viisidel on õpilased kogenud õpetajapoolset kiusamist?
2. Millist mõju on õpilaste hinnangul avaldanud õpetajapoolne kiusamine nende vaimsele tervisele?
3. Millist mõju on õpilaste hinnangul avaldanud õpetajapoolne kiusamine nende õpimotivatsioonile?

2. Metoodika

Käesolevas uurimuses kasutatakse kvalitatiivset uurimisviisi, kuna eesmärk on mõista uuritavate subjektiivseid kogemusi ja tõlgendusi seoses õpetajapoolse kiusamisega ning antud uuritav nähtus on tihedalt seotud inimeste kogemuste, hoiakute ja sotsiaalse kontekstiga (Kielmann *et al.*, 2012). Kvalitatiivne lähenemine võimaldas uurida õpetajapoolse kiusamise kogemusi terviklikult ning mõista, milliseid tähendusi õpilased nendele kogemustele omistasid ja kuidas need mõjutasid nende vaimset tervist ning õpimotivatsiooni (Creswell, 2009). Kvalitatiivne sisuanalüüs osutus sobivaks meetodiks õpetajapoolse kiusamise uurimisel, kuna see võimaldas süsteemselt analüüsida uuritavate subjektiivseid kogemusi õpetajapoolsest kiusamisest ja neile omistatud tähendusi ning meetod toetas uurimistöö eesmärki tuues esile korduvaid mustreid, hoiakuid ja mõjusid, säilitades uuritavate individuaalsete kogemuste eripära (Flick, 2009).

2.1 Valim

Uuritavate valimisel lähtuti eesmärgipärase valimi põhimõttest, mille kohaselt valitakse osalejad nende kogemuste alusel (Flick, 2009). Autorid ei pidanud vajalikuks keskenduda samaealistele õpilastele, kuna sooviti saada laiapõhjalisemat pilti. Valimisse kaasati ka haridusteed mitte jätkavaid isikuid, et hõlmata erineva taustaga isikute kogemusi.. Valimi suuruseks valiti 16 inimest, lähtudes uurimistöö mahust. Valimi suuruseks valiti 16 inimest, lähtudes uurimistöö mahust. Esialgu kavandati valimisse õpilased, kes intervjuu toimumise ajal omandasid kesk-, kutse- või kõrgharidust. Kaks intervjuueeritavat õpivad gümnaasiumis, üks kutsekoolis ja üheksa ülikoolis. Uuritavate otsimise käigus jõudsid aga uuringusse neli inimest, kes ei jätkanud haridusteed. Nad otsustati valimisse kaasata, et selgitada, kas õpetajapoolse kiusamisega võis olla mõju nende otsusele haridusteed mitte jätkata. Valim saadi iseselekteerunud ja eesmärgipärase valimi meetodit kasutades (Lepik *et al.*, 2014).

Osalejate värbamisel kasutati uurijate sotsiaalseid kontakte, mis võimaldas jõuda uurimuse seisukohalt sobiva sihtrühmani. Potentsiaalsete osalejatega võeti ühendust kirjalikult ning neilt küsiti üle kinnitus, kas neil on isiklik kogemus õpetajapoolse kiusamisega ja

valmisolek osaleda intervjuus. Lisaks sellele kirjeldasid seitse intervjuueeritavat, et nad on kogenud õpetajapoolset kiusamist viimase 2-3 aasta jooksul, mistõttu võib uurimust pidada tänapäeva kontekstis aktuaalseks. Uuritavad kaasati töösse vabatahtlikkuse alusel ning neil oli igal hetkel õigus uuringus osalemisest loobuda ilma põhjendusi esitamata (Kielmann *et al.*, 2012). Enne intervjuu läbiviimist teavitati osalejaid uuringu eesmärgist, intervjuu vormist ja kestusest ning nende õigustest seoses andmete kasutamisega.

Kõik kirjad ja küsimused koostati eetilisi põhimõtteid järgides ja kogutud andmeid kasutati üksnes teaduslikel eesmärkidel. Andmeid töödeldi viisil, mis ei võimalda osalejate isikute tuvastamist ning ainult uurijatel oli ligipääs salvestatud materjalidele (Kielmann *et al.*, 2012), mida säilitati turvaliselt vastavalt isikuandmete kaitse nõuetele (Isikuandmete kaitse seadus, 2019). Isikuandmed, mida töös kasutati, olid vaid hariduskäik ja intervjuueeritavate kirjeldatud kogemused. Lähtudes Andmekaitse Inspektsiooni Andmetöötluse (2025) põhimõtetest ei kasutanud autorid muid andmeid, et säilitada töö eesmärgipärasus ning uuritavate ja kolmandate osapoolte konfidentsiaalsus.

2.2 Andmekogumine

Käesolevas uurimuses oli andmekogumismeetodiks poolstruktureeritud kvalitatiivne intervjuu, kuna uurimistöö eesmärgiks oli mõista õpilaste subjektiivseid kogemusi ja neile omistatud tähendusi seoses õpetajapoolse kiusamisega (Creswell, 2009). Poolstruktureeritud intervjuu valik võimaldas uurijatel reageerida ja kohandada küsimusi vastavalt uuritavate vastustele ning käsitleda intervjuu käigus esile kerkivaid teemasid, mida ei olnud võimalik ette näha (Flick, 2009). Lisaks peeti individuaalintervjuud sobivaks andmete kogumise viisiks, kuna see võimaldas uuritavatel jagada isiklikke ja potentsiaalselt valusaid kogemusi ilma grupis tekkiva sotsiaalse surveta (Brinkmann & Kvale, 2009).

Andmekvaliteedi tagamiseks koostati intervjuu kavand (Lisa 1.) teemaplokkide kaupa vastavalt uurimisküsimustele, lähtudes uurimistöö eesmärgist ning küsimused oli kavandatud selliselt, et need võimaldaksid uuritavatel kirjeldada õpetajapoolse kiusamise kogemusi ning nende mõju vaimsele tervisele ja õpimotivatsioonile. Küsimuste ülesehitus liikus üldisematelt kogemustelt konkreetsemate refleksioonide ja mõjude käsitlemise suunas, et toetada vastajate järjepidevat ja avameelset jutustamist (Kielmann *et al.*, 2012). Enne põhiuuringu läbiviimist viidi läbi prooviintervjuu, mille eesmärk oli hinnata intervjuuküsimuste arusaadavust, sõnastuse sobivust ning intervjuu üldise struktuuri toimivust. Pilotintervjuu käigus saadud tagasiside ja arutluse põhjal muudeti küsimusi konkreetsemaks. Nt algne küsimus: *Kuidas oled kogenud õpetajapoolset kiusamist? Palun kirjelda mõnda olukorda.* Muudetud küsimus:

Millisel viisil oled kogunud õpetajapoolset kiusamist? Palun kirjelda mõnda olukorda, mis sulle hetkel meenub.

Uuringus osalejatele edastati enne intervjuu läbiviimist kirjalik teave uurimistöö eesmärgi, intervjuu olemuse ja andmete kasutamise kohta ning osalemiseks koguti teadlik nõusolek uuritava allkirjaga. Kuus intervjuud viidi läbi individuaalselt silmast silma kohtumistel ja kümme videovahendusel (Google Meet), lähtudes osalejate eelistustest ja praktilistest võimalustest. Selline lähenemine võimaldas luua uuritavatele turvalise ja mugava vestluskeskkonna, mis soodustas avameelset kogemuste jagamist (Flick, 2009). Kõik intervjuud salvestati helifailina ning enne salvestust küsiti veel kord uuritava nõusolek ning selgitati üle nende õigused. Kõige lühem intervjuu kestis 21 minutit ning kõige pikem 51 minutit, intervjuude keskmiseks pikkuseks kujunes 34,19 minutit. Andmestiku kogumahuks kujunes ligikaudu 119 lehekülge transkribeeritud teksti.

Transkriptsioone ja helisalvestisi säilitati parooliga kaitstud andmekandjal ning kavandati nende turvaline hävitamine pärast töö kaitsmist vastavalt kehtivatele andmekaitse ja eetika põhimõtetele (Thomson *et al.*, 2005). Autorid ei avalda intervjuueeritavate andmeid ja ligipääs neile oli üksnes uurijatel (Tartu Ülikooli eetikakeskus, *s.a.*). Intervjuud transkribeeriti tekstitöötlemise keskkonna Tekstiks.ee abil, mille järel kontrolliti transkriptsioonide täpsust ning tehti vajadusel parandusi, sest kõnetuvastuse programm tegi vahepeal vigasid helisalvestiste tekstiks muutmisel (“ta kutsus mind Ditex” parandasime ära “ta kutsus mind titeks”). Sedasi said autorid suurendada analüüsi usaldusväärsust ja vähendada võimalikke moonutusi andmete töötlemisel (Flick, 2009). Osalejate konfidentsiaalsuse tagamiseks eemaldati või muudeti pseudonüümiga transkriptsioonidest kõik isikute tuvastamist võimaldavad detailid, näiteks koolide ja õpetajate nimed ning kõnelejad märgiti ettejuhtuvate initsiaalidega.

2.3 Andmeanalüüs

Andmete analüüsimisel kasutati kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit, mis võimaldas süstemaatiliselt ja metoodiliselt tõlgendada intervjuu andmeid ning tuua esile uuritavate kogemustes korduvaid mustreid, tähendusi ja seoseid (Mayring, 2000). Meetodi valikul lähtuti uuritava nähtuse olemusest, kuna õpetajapoolse kiusamise kogemus ning selle mõju vaimsele tervisele ja õpimotivatsioonile on sügavalt subjektiivne, kontekstipõhine ning seotud indiviidi isiklike tõlgenduste ja tähendustega. Seetõttu ei oleks olnud võimalik neid nähtusi adekvaatselt käsitleda kvantitatiivsete meetodite abil, sest see uurimisviis ei võimalda piisavalt süvitsi minna kogemuslikesse ja tähenduslikesse aspektidesse (Kielmann *et al.*, 2012).

Analüüsi protsess algas intervjuude täieliku transkribeerimisega. Esimese uurimisküsimuse puhul rakendati deduktiivset sisuanalüüsi, kuna varasemates uurimustes on õpetajapoolse kiusamise erinevaid viise juba kirjeldatud ning olemasolev teoreetiline raamistik (Lisa 1) võimaldas andmeid selle alusel struktureerida. Teoreetiline raamistik tugines töö teoreetilisele osale, mille kohaselt võib kiusamine esineda füüsilise, vaimse, kaudse või küberkiusamisena, kuid antud töös ei toonud ükski intervjuueeritav esile küberkiusamisega seotud kogemusi. Kodeerimist käsitleti analüütilise protsessina, mille käigus liikus uurija pidevalt teksti ja teooria vahel, täpsustades ja ümber mõtestades tähendusi vastavalt analüüsi arengule (Mayring, 2000). Kodeerimise käigus otsiti andmetest sihipäraselt viise, kuidas õpilased olid kogenud õpetajapoolset kiusamist. Ülejäänud kahe uurimisküsimuse puhul kasutati induktiivset lähenemist, mille aluseks olid uurimisküsimused ning mille käigus otsiti kodeerimisel andmetest vastavaid tähendusi ja mustreid.

Sisuanalüüsi käsitleti etapiviisilise ja järjepideva protsessina, mille käigus transkriptsioonid kodeeriti ning tekkinud koodid koondati seejärel temaatilisteks kategooriateks (Flick, 2009). Esmalt viidi läbi kogutud andmete põhjalik esmane läbilugemine, mille eesmärk oli saada terviklik ülevaade materjalist ning seejärel tehti esmane kodeerimine, mille käigus tähendusüksused märgistati esialgsete koodidega. Seejärel alustati sisulist kodeerimist, mille käigus tähistati uurimisküsimuste seisukohalt olulised tekstilõigud, pöörates tähelepanu nii otseselt väljendatud kogemustele kui ka kaudsetele tähendustele (Creswell, 2009). Kodeerimise käigus koondati sisuliselt sarnased koodid temaatilisteks kategooriateks, mida analüüsi käigus täpsustati ja täiendati korduvalt vastavalt uute seoste ja tähenduste ilmnemisele (Flick, 2009). Näide koodide moodustumisest on esitatud Tabelis 1.

Tabel 1. Koodide moodustumine tähenduslike üksuste kaudu. Tähenduslikud üksused on kollasega esile tõstetud. (Uurimisküsimus: *Kuidas kogevad õpilased õpetajapoolset kiusamist?*)

Transkriptsioon	Koodid
K: noh, klassis on olnud, on mõned klassikaaslased öelnud, et, et täpselt samad vastused olid, et tegid koostööd või siis et, või et punkte oli sama palju, aga hinnet nagu erinev.	Ebaõiglane hindamine
LL: see oli pigem noh, mingi üks-kaks korda. Aga noh, siis kui meil see eesti keele õpetaja oli, siis seda röökimist oli põhimõtteliselt peaaegu igas tunnis.	Karjumine
GG: sul niikuinii umbes ei olegi elus lootust, onju, ja et nagu noh, ega noh, kui sa matast aru ei saa, siis noh, ega sa oledki loll.	Sildistamine

Andmete kodeerimisel kasutati ühiselt QCMap tarkvara, mis võimaldas koode süstematiseerida, grupeerida ning koondada kõrgema taseme kategooriateks, mis toetasid analüüsi läbipaistvust ja jälgitavust. Samuti võimaldas programm säilitada seoseid algandmete ja loodud kategooriate vahel, mis on oluline analüüsi usaldusväärsuse tagamisel. Kategooriate kujundamisel lähtuti nii teoreetilistest lähtekohtadest, mis tulenesid varasemast teaduskirjandusest, kui ka uuritavate vastustest esile kerkinud uutest teemadest ning nende sisu määratleti selgete kirjelduste abil, et toetada uurimuse läbipaistvust ning vähendada ebaselgust kategooriate rakendamisel ja tõlgendamisel (Mayring, 2000). Näide kategooriate kohta on esitatud Tabelis 2. Seejärel toimus korduv ehk täpsustav kodeerimine, mille käigus koodisüsteemi täiendati, täpsustati ning koode vajadusel liideti või eristati. Peale seda viidi läbi kaaskodeerimine, mille käigus autorid kaaskodeerisid üksteise transkriptsioone. Vajadusel lisati koode juurde ning arutleti nende üle, kuni saavutati kooskõla ning kaks nädalat hiljem toimus korduv kodeerimine.

Tabel 2. Kategooriad, mis moodustusid kodeerimisel (Uurimisküsimus: *Kuidas kogevad õpilased õpetajapoolset kiusamist?*)

Koodid	Kategooria
Teistest erinev, ebavõrdne kohtlemine Tutistamine Kapuutsist tirimine/kägistamine	Füüsiline kiusamine
Õpilase alandamine Sildistamine Karjumine	Verbaalne kiusamine
Probleemi/õpilase ignoreerimine Õpilase tõrjumine Salaja jälgimine	Kaudne kiusamine

Eetilisi põhimõtteid käsitleti uurimisprotsessi lahutamatu osana, eriti arvestades uuritava teema tundlikkust ja uuritavate võimalikke varasemaid negatiivseid kogemusi (Tartu Ülikooli eetikakeskus, *s.a.*). Andmete kogumine, analüüs ja talletamine dokumenteeriti viisil, mis võimaldas uurimisprotsessi kontrollitavust ning tagas andmete turvalise käsitlemise kogu uurimistöö vältel. Uurimuse usaldusväärsuse hindamisel lähtuti seisukohast, et kvalitatiivse uurimuse kvaliteet ei sõltu üksikute meetodite kasutamisest, vaid kogu uurimisprotsessi loogilisusest, läbipaistvusest ja refleksiivsusest (Flick, 2009). Konfidentsiaalsuse tagamist põhjendati vajadusega ennetada võimalikke kahjulikke tagajärgi, mis võisid kaasneda uuritavate isikute äratundmisega uurimistulemuste avaldamisel (Thomson *et al.*, 2005).

3. Tulemused

Uurimistöö eesmärk oli välja selgitada, millistel viisidel on õpilased kogunud õpetajapoolset kiusamist ning millist mõju on see nende hinnangul avaldanud vaimsele tervisele ja õpimotivatsioonile. Töö tulemused on esitatud kolme alapeatükina vastavalt uurimisküsimustele ning nende põhjal kujunenud kategooriatele. Tekstis on kategooriad esile toodud poolpaksus kirjas. Tulemuste ilmestamiseks kasutatakse intervjuudest pärinevaid tsitaate, mis on vormistatud kaldkirjas. Tsitaadid on esitatud algsel kujul ning juhul, kui mõni osa on lühendamise eesmärgil välja jäetud, on seda tähistatud märgiga (/.../).

3.1 Õpilaste kogemused õpetajapoolse kiusamisega

Esimese uurimisküsimuse *Kuidas kogevad õpilased õpetajapoolset kiusamist?* alla moodustusid andmeanalüüsi käigus kolm kategooriat vastavalt teooriast tulenevast raamistikust, mis oli deduktiivse analüüsi aluseks: **verbaalne kiusamine, kaudne kiusamine ja füüsiline kiusamine**. Uuritavad küberkiusamisega seotud kogemusi välja ei toonud.

Vastustest ilmnnes, et verbaalset kiusamist avaldus õpilaste teiste ees alandamisena, õpilase alandamisena omavahel, sildistamisena ja mõnitamisena. Samuti esines karjumist, alusetute süüdistuste esitamist. */Õeldi, et meie oleme kahtlusalused /.../, ma küsisin, kus on tõestus, nad ütlesid meile, et neil ei ole tõestust, aga nad on kindlad, et kuskil sotsiaalmeedias levib mingi video, kus me naerame ja teeme seda./ (Madis)* Veel esines solvamist, hirmu tekitamist ja seksuaalse alatooniga kommenteerimist. */Mul oli mingi must kleit ja see koolimüts /.../ siis ta tuli mingi selja taha, ütles et sellised tüdrukud mulle meeldivad, et muidu on nagu mingi veits rumal või ei saa hakkama ja siis pidupäeval on ikka ilus./ (Liisa)*

Uuringu tulemused osutasid, et kaudse kiusamise puhul esines probleemi ignoreerimist, tõrjumist, kaudset halvustamist, õpetaja-õpilasevahelist vaidlemist, õpilase suhtes alla andmist ja salaja jälgimist. */Mul oli tunne, et kogu aeg vaadatakse ainult minu tegemisi./ (Marta)* Esile toodi ka füüsilist kiusamist, millest ühe korra toodi välja tutistamist, kapuutsist tirimist ja sellega kägistamist ning valu tekitamist kehalise kasvatus tundides. */Tema kohe tuli, pani käed peale, venitas, tõmbas sind niimoodi, et sul oli valus reaalselt ja kui sa ütlesid talle, et sul on valus, siis ta ütles, et sa oled mingi nõrk./ (Marta)*

Intervjuueeritavate vastustest tuli ebavõrdse kohtlemise puhul välja eritingimustel kohtlemist, järeleaitamistundidest keeldumist, õpilaste tarkuse järgi gruppidesse liigitamist. Lisaks esines terve klassi karistamist ning õppematerjalide kättesaamatuks muutmist *//.../ kui ma küsisin, et kas ma saaks töölehti kasutada, siis öeldi, et kas sa oled tõesti nii loll./ (Madis)* ja ebaõiglast hindamist. Veel esines õpilase vara lõhkumist ja erinevatel viisidel füüsilise valu

tekitamist. Vastanute sõnul toimus autoriteedi kuritarvitamine järgmistel viisidel: Õpetaja annab oma kohustused õpilase kanda /*Õpetaja lihtsalt ütles, et mina pean nüüd klassi korrale kutsuma.*/ (Pille) ebasobilikud ehk seksuaalse alatooniga suhted õpetaja ja õpilase vahel, õpetajatepoolne ringkaitse üksteise suhtes ja võimupositsiooni kuritarvitamine. /*Ja hakkas karjuma, et sa oma kodus võid niimoodi, sellist tooni oma isaga kasutada. Selle tüdruku isa oli ära uppunud ja see oli kõigile teada.*/ (Linda)

Vastustest ilmnes, et õpetajapoolisel kiusul oli õpilastele märkimisväärne emotsionaalne ja psühholoogiline mõju. Kõige sagedamini kirjeldati negatiivseid emotsioone, nagu ärevus ja ebamugavus, mida esines kõikide vastanute puhul. Samuti toodi tihti esile kiusamise pikemaajalist mõju ning kirjeldati, et kogetu on jätnud oma jälje. Mitmed õpilased kogesid madalat enesehinnangut, sealhulgas depressiooni, kuid see ei olnud alati tingitud õpetajapoolsest kiusust. Mõned intervjueeritavad kogevad enesehinnangu probleeme tänaseni. Mitmed õpilased mainisid, et kogetu mõjutas nende enesetaju ning mitmed ei mõistnud, miks õpetaja just nendega nii käitus.

3.2 Õpetajapoolse kiusamise tagajärjed vaimsele tervisele

Teise uurimisküsimuse "*Millist mõju on õpilaste hinnangul avaldanud õpetajapoolne kiusamine nende vaimsele tervisele?*" alla moodustusid viis kategooriat: **kiusamisperioodil kogetud negatiivsed emotsioonid, pikaajaline negatiivne mõju vaimsele tervisele, kiusamise mõju enesehinnangule, õpilase enesetaju läbi õpetaja silmade ning suhtumine õpetajatesse pärast kiusamiskogemust.**

Intervjueeritavad kirjeldasid kõige sagedamini **kiusamisperioodil kogetud negatiivseid emotsioone**, näiteks ärevus, ebamugavus, hirm, kurbus ja emotsionaalne kurnatus. Mitmed intervjueeritavad tõid välja, et õpetajapoolse kiusamise kogemus mõjutas neid ka aastaid hiljem ning teatud olukorrad koolis või autoriteetsete inimestega suhtlemisel tekitavad tänaseni ebameeldivaid või ärevaid tundeid, sealhulgas lootusetuse ja väärtusetuse tunnet. /*Väärtusetuse tunne kestab tänaseni teatud olukordades.*/ (Madis) Samuti kirjeldati, et kogetu tõttu tekkis kooli mineku ees vastumeelsus ning pidev pingeseisund. Suur hulk uuritavaid seostasid õpetajapoolset kiusamist ka oma vaimse tervise probleemidega nagu näiteks depressiivsed mõtted, ärevus või enesekindluse langus. /*Kui ma noh, kooli läksin sinna, siis ma räägin, ma tundsin ennast täiesti rumala õpilasena lihtsalt, et need õpetajad, nad oskasid niimoodi enesehinnangut alla seal tuua ja minus ärevust tekitada.*/ Marta. Samas tõid mõned uuritavad välja, et nad ei tunne enam tänasel päeval kogetu mõju või on õppinud sellega toime tulema. /*Ainult tugevamaks teinud, mis ei tapa see teeb tugevamaks.*/ (Joonas)

Intervjuudest selgus, et õpetajapoolne kiusamine avaldas tugevat **mõju enesehinnangule**. Mitmed uuritavad kirjeldasid madalat enesehinnangut, enda võimetes kahtlemist ning tunnet, et nad ei ole piisavalt head. */Mul tekkis tunne, et ma ei olegi piisavalt hea ükskõik kui palju ma üritan/ Pille.* Osa intervjuueeritavatest tõi välja, et õpetaja halvustavad kommentaarid mõjutasid otseselt nende enesetaju ning panid neid uskuma õpetaja öeldut. */Kui õpetaja sulle kogu aeg ütleb, et sa ei saa hakkama või et sa oled rumal, siis lõpuks sa hakkadki seda uskuma./ (Marta)* Väiksem osa uuritavatest tõi välja, et õpetajapoolne kiusamine ei mõjutanud nende enesehinnangut märkimisväärselt või õppisid nad hiljem mõistma, et probleem ei olnud neis endis. Siiski ilmnes vastustest, et enesehinnangu probleemid olid paljude uuritavate puhul vähemalt osaliselt seotud õpetajapoolse kiusamise kogemusega.

Analüüsi käigus kerkis esile ka vastuseid kategooriast **õpilase enesetaju läbi õpetaja silmade**. Mitmed uuritavad kirjeldasid, et nad hakkasid nägema ennast sellisena, nagu õpetaja neid kujutas ehk rumala, laisa, probleemse või teistest kehvemana. */Ma reaalselt uskusin mingi aeg, et ma ei ole piisavalt tark./ (Pille)* Intervjuueeritavad sõnasid, et õpetajate halvustavad hinnangud mõjutasid nende suhtumist endasse ning tekitasid segadust selles osas, missugused nad tegelikult on. Samuti ei mõistnud mitmed uuritavad, miks õpetaja just nendega kiuslikult käitus. Intervjuueeritavad kirjeldasid, et nad otsisid enda käitumisest põhjuseid ning mõnel juhul tundsid isegi süütunnet. */Mul oli kogu aeg tunne, et äkki ma ise teen midagi valesti, kuigi tegelikult ei saanud aru mida./ Mari*

Lisaks ilmnes intervjuudest kategooria **suhtumine õpetajatesse pärast kogemust**. Vastustes esines mitmel korral viha ja solvumisreaktsioone õpetaja suhtes. */Mul oli tema vastu päriselt viha./ (Joosep)* Mitmed uuritavad kirjeldasid, et õpetajapoolne kiusamine mõjutas nende üldist suhtumist õpetajatesse ning muutis neid ettevaatlikumaks autoriteetsete inimeste suhtes. Mõned intervjuueeritavad tõi välja, et nad hakkasid teadlikult püüdma õpetajatele meeldida või vältima konflikte õpetajate ning õppejõududega. */Ma pigem hoidsin õpetajatega hästi ettevaatlikku distantssi./ (Linda)*

3.3 Õpetajapoolse kiusamise mõju õpimotivatsioonile

Kolmanda uurimisküsimuse “*Millist mõju on õpilaste hinnangul avaldanud õpetajapoolne kiusamine nende õpimotivatsioonile?*” alla moodustusid kolm kategooriat: **õpimotivatsiooni languse avaldumise viisid, tajutavad mõjud õpimotivatsioonile ning õpilase otsus edasise haridustee jätkamise osas**. Analüüsi tulemustest selgus, et õpetajapoolne kiusamine mõjutas mitmete uuritavate õpimotivatsiooni negatiivselt ning selle mõju avaldus erinevatel viisidel. Kõige sagedamini kirjeldati tundide vältimist, koolielus osalemise vähenemist ning üldist **õpimotivatsiooni langust**. Samuti kirjeldati, et õpetajapoolne kiusamine mõjutas õppeainest arusaamist, õpitulemusi ja edasijõudmist. */Kuna ma ei tahtnud tunnis tähelepanu saada, siis ma pigem olin vait ja lõpuks jäidki asjad arusaamatuks./ (Joosep)*

Mõned uuritavad tõid välja ka selle, et õpetajate käitumine tekitas neis tunde, et nad peavad õppima rohkem kui teised või tõestama õpetajatele oma võimekust. */Mul oli tunne, et pean rohkem pingutama kui teised./ (Säde)* Osa intervjuueeritavaid kirjeldas, et negatiivne kogemus motiveeris neid õpetajale vastu hakkama või teadlikult rohkem pingutama. */Mind motiveeris see selles mõttes, et ma tahtsin õpetajale tõestada, et ma ei ole rumal./ (Pille)* Lisaks ilmnes uurimistulemustest, et õpetajapoolne kiusamine mõjutas õpilaste üldist suhtumist õppimisse. Mitmed uuritavad kirjeldasid, et õpetajapoolne kiusamine tekitas neis ärevust ja negatiivseid eelarvamusi seoses edasi õppimisega ning pani kahtlema enda võimetes. */Sellise inglise keele oskusega te ei saa üldse mitte kuhugi edasi minna./ Saara.* Samuti tõid mõned intervjuueeritavad välja, et neil on tänaseni raske õppida või esineb kooliga seotud hirmu ja koolitõrget. */Ma arvan, et sellest hetkest hakkaski mul see koolitõrge pihta./ (Laura)*

Mõned uuritavad kirjeldasid, et õpetajate käitumine tekitas neis tunde, et haridustee mitte jätkamine tähendab rumal olemist või läbikukkumist. Samuti kirjeldati olukordi, kus õpetajapoolse kiusamise tõttu kaheldi enda õpivõimekuses isegi turvalisemas keskkonnas. */Isegi kui mul oli küsimus, siis ma ei julgenud esialgu küsida, kuigi uus õpetaja ütles, et rumalaid küsimusi ei ole olemas/ (Paula)* Õpetajapoolne kiusamine ei mõjutanud kõiki uuritavaid ühtemoodi. Väiksem osa intervjuueeritavatest tõi välja, et see ei mõjutanud nende õpimotivatsiooni ega soovi edasi õppida. Tulemustest ilmnes, et mõned uuritavad jätkasid haridusteed vaatamata negatiivsetele kogemustele ning ei lasknud õpetajate käitumisel enda tulevikuplaane mõjutada. */Õppida tahtsin ma ikka edasi, sõltumata sellest õpetajast./ (Säde)*

Analüüsi käigus kerkis esile ka kategooria **õpilase otsus edasise haridustee jätkamise osas**. Mitmed uuritavad tõid välja, et soovivad haridusteed jätkata või juba jätkavad seda */Võib-olla TalTechi tahaks minna õppima edasi/ (Madis)*, kuid osa

intervjueeritavaid kirjeldas ka loobumist või kahtlusi edasi õppimise suhtes./ *Pärast seda kogemust ei tahtnud ma tükk aega ühtegi kooli enam näha.* / (Paula) Mõned uuritavad leidsid, et õpetajapoolne kiusamine mõjutas nende suhtumist õppimisse pikemaajaliselt ning vähendas usku iseenda võimesse õppijana.

Arutelu

Esimese uurimisküsimuse eesmärk oli välja selgitada, millistel viisidel kogevad õpilased õpetajapoolset kiusamist. Intervjueeritavate kirjeldatu viitab sellele, et õpetajapoolne kiusamine väljendus eelkõige verbaalselt, mis on üks sagedasemaid viise, kuidas õpetajapoolne kiusamine koolikontekstis avaldub (Twemlow *et al.*, 2006; Strömpl *et al.*, 2007). Samuti leidsid Ba- Saddik ja Hattab (2012) oma uuringus, et õpilased kogesid enim emotsionaalset vägivalda, nagu karjumine, mõnitamine ja hinnetega ähvardamine. Antud uurimistöo põhjal ei saa väita, et Eestis esineb õpetajapoolset kiusamist sagedasti, kuid puudulike uuringute tõttu ei saa seda väidet ka ümber lükata. Meie uurimuse eesmärk ei olnud küll sageduse kaardistamine, kuid see annab mõtteainet edasisteks sellekohasteks uuringuteks.

Kaudse kiusamise vormid, nagu ignoreerimine, tõrjumine või õpilase probleemidele mittereageerimine, võivad samamoodi kahjustada õpilast, kui verbaalsed rünnakud. Kuigi füüsilist kiusamist esines vastustes vähem kui verbaalset või kaudset kiusamist, ilmnisid siiski ka füüsilise agressiooni näited, nagu tutistamine, kapuutsist tirimine ja sellega kägistamine, valu tekitamine või õpilase vara kahjustamine (Wolke *et al.*, 2000). See tulemus kinnitab, et õpetajapoolne kiusamine ei piirdu üksnes psühholoogilise või verbaalse tasandiga, vaid võib teatud juhtudel ületada ka füüsilise puutumatus piire. Autoriteedi kuritarvitamise kirjeldused toetavad Parsondi (2005) käsitlust õpetajapoolsest kiusamisest kui nähtusest, mida iseloomustab ebavõrdne võimusuhe õpetaja ja õpilase vahel. Õpetaja positsiooni kasutati uuritavate kogemustes kontrolli, alandamise ja survevahendina, mis vähendas õpilaste võimalusi enda kaitsmiseks. Tulemustes kerkisid esile selgelt ka ebavõrdne kohtlemine ja ebaõiglane hindamine, mida uuritavad kirjeldasid näiteks eritingimustel kohtlemise, järeleaitamisest keeldumise, õpilaste taseme järgi lahterdamise või „nägude järgi“ hindamisena. Strömpli jt (2007) uurimuses tõid Eesti lapsed samuti esile ebaõiglase hindamise ja kättemaksuhoimulise käitumise kui õpetajapoolse vaimse vägivalda vorme. Meie intervjueeritavad kirjeldasid ebaõiglust mitte üksnes üksikute ebaseadlike juhtumitena, vaid õpetaja süsteemse käitumisena, mis mõjutas nende eneseväärikust, turvatunnet ja õiglustaju.

Tähelepanuväärne osutus, et õpetajapoolset kiusamist ei kirjeldatud enamasti üksiku juhtumina, vaid korduva ja püsiva nähtusena (Olweus, 1994). Intervjueeritavad tõid välja, et

sarnast käitumist esines korduvalt, sageli mitme õpetaja puhul ning mõnel juhul oli kiusamine suunatud lisaks intervjueeritavale ka teistele õpilastele. See tulemus on oluline, kuna kinnitab, et õpilased ei tõlgendanud õpetajate käitumist pelgalt juhuslike konfliktide või emotsionaalsete reaktsioonidena, vaid muustrina, millel olid kiusamise tunnused. Samuti toodi välja, et õpetajad võisid oma käitumist varjata või väljendada seda viisil, mis ei olnud teistele kergesti märgatav. Paaril korral toodi esile, et ametnike eest toimus tõe varjamine. Kokkuvõttes avaldus õpetajapoolne kiusamine uuritavate kogemustes verbaalse, kaudse ja füüsilise kiusamisena, aga ka autoriteedi kuritarvitamise, ebavõrdse kohtlemise ja ebaõiglase hindamisena.

Teise uurimisküsimuse arutelu osas ilmnes, et õpetajapoolne kiusamine mõjutas õpilaste vaimset tervist mitmel erineval viisil. Mitmel korral kirjeldasid uuritavad negatiivseid emotsioone ja pikaajalist mõju vaimsele tervisele, sealhulgas ärevust, kurbust, hirmu, emotsionaalset kurnatust ning enesekindluse langust, kuid leidub vähe uurimusi, mis käsitleks antud teemat põhjalikumas läbilõikes. Käesoleva töö tulemused kattuvad varasemate uuringutega, mille kohaselt võib kiusamine põhjustada ohvrile tõsiseid ja pikaajalisi psühholoogilisi probleeme, näiteks ärevushäireid ja depressiooni (Gusfre *et al.*, 2022; Vanderbilt & Augustyn, 2010). Ka käesolevas uurimistöös tõid mitmed intervjueeritavad välja, et õpetajapoolse kiusamise mõju oli tuntav veel aastaid hiljem ning teatud olukorrad, eriti autoriteetsete inimestega suhtlemine, tekitasid neis siiani ärevust või ebamugavust. Tulemused sarnanevad ka Mary Ellen Fromuth jt (2015) uuringuga, kus uuritavad kirjeldasid õpetajapoolse kiusamise pikaajalist mõju nende hilisemale elule. Lisaks ilmnes uurimistulemustest, et õpetajapoolne kiusamine mõjutas tugevalt õpilaste enesehinnangut. Intervjueeritavad kirjeldasid madalat enesehinnangut, enda võimetes kahtlemist ning tunnet, et nad ei ole piisavalt head.

Mitmed uuritavad tõid välja, et õpetajate halvustavad kommentaarid panid neid uskuma, et nad on rumalad, laisad või probleemsed. Tulemus on kooskõlas Gusfre jt (2022) seisukohaga, mille järgi võib õpetajapoolne kiusamine lapse enesehinnangule eriti tugevat mõju avaldada, kuna kiusajaks on usaldusisik. Töö autorite hinnangul näitab see, et õpetajapoolse kiusamise mõju ei piirdu ainult konkreetse õpetaja või koolikogemusega, vaid võib mõjutada õpilase hilisemat suhtlemist ja turvatunnet ka laiemalt. Mary Ellen Fromuth jt (2015) uuringus 453 osalenutest 98% kirjeldasid vähemalt ühte õpetajapoolse kiusamisega seotud kogemust. See võib mõjutada õpilase üldist koolikeskkonna tajumist ning vähendada usaldust õpetajate vastu. Kuigi enamik uuritavaid kirjeldas õpetajapoolse kiusamise

negatiivset mõju vaimsele tervisele, tõid mõned intervjueeritavad välja, et nad ei tunne enam kogetu mõju või on õppinud sellega toime tulema.

Kolmanda uurimisküsimuse tulemused näitasid, et õpetajapoolne kiusamine mõjutas mitmete uuritavate õpimotivatsiooni negatiivselt ning selle mõju avaldus tundide vältimises, koolielus osalemise vähenemises ja õpimotivatsiooni languses. Uuritavad kirjeldasid, et õpetajapoolne kiusamine mõjutas nende õppeainest arusaamist, õpitulemusi ja edasijõudmist. Tulemus kattub Vanderbilti & Augustyni (2010) käsitlusega, mille kohaselt võib õpetaja põhjustatud negatiivne kogemus oluliselt vähendada õpimotivatsiooni, eriti juhul, kui kiusajaks on aineõpetaja, kelle tunde õpilane hakkab vältima. Käesolevas uurimuses tõid mitmed intervjueeritavad samuti välja, et nad vältisid õpetaja tunde, ei julgenud enam tunnis küsimusi küsida või eelistasid tähelepanu vältimiseks vaikida, mistõttu jäid õppetöös tekkinud raskused lahendamata. Uurimistulemused näitasid ka, et õpetajapoolne kiusamine mõjutas õpilaste üldist suhtumist õppimisse ja haridusteesse.

Mitmed uuritavad kirjeldasid kooliga seotud ärevust, koolitõrget ning kahtlusi enda võimetes õppijana. Sellised tulemused ühtivad Dietrich jt (2022) seisukohaga, mille järgi võib õpetaja negatiivne, alandav või hirmu tekitav käitumine vähendada õpilase usku oma võimettesse ning suurendada õppimisega seotud emotsionaalset koormust. Käesoleva töö tulemused kinnitasid samuti, et õpetajate halvustavad kommentaarid ja käitumine mõjutasid otseselt õpilaste enesekindlust õppijana ning kujundasid nende suhtumist õppimisse ka pikemaajaliselt. Edaspidiste uuringute kaudu saaks välja selgitada, kuidas õpetajapoolne kiusamine mõjutab õpilaste hariduslikke valikuid ning kas ja mil määral on see seotud koolitee katkestamise või haridustee muutumisega. Uurimistulemused toetavad Lai (2011) ning Boströmi ja Bostedti (2020) käsitlusi, mille kohaselt kujuneb õpimotivatsioon sotsiaalses ja hariduslikus kontekstis ning õpetaja käitumisel ja õpikeskkonna emotsionaalsel turvalisusel on sealjuures oluline roll. Käesolevas uurimuses tõid uuritavad välja, et õpetajapoolne kiusamine muutis koolikeskkonna mitme uuritava jaoks emotsionaalselt ebaturvaliseks ning mõjutas nende õpimotivatsiooni. Intervjueeritavad tõid välja, et õpetajate suhtlemisviis, halvustav tagasiside ja hirmu tekitav käitumine vähendasid nende aktiivsust tundides ja usku iseenda võimettesse. Uurimuses ilmnes juhuslikult, et 12 osalejalt oli ATH ning selline avastus annaks võimaluse uurida, kas need nähtused on omavahel seotud.

Mitmed intervjueeritavad kirjeldasid, et nad ei kogenud olukordade lahendamist ega piisavat sekkumist kooli poolt. See viitab, et õpilased ei kogenud, et koolikeskkonnas oleks olnud toimivaid mehhanisme õpetajapoolse kiusamise märkamiseks, peatamiseks või lahendamiseks. Selline tulemus on tõsine, sest see osutab võimalikule institutsionaalsele

vaikimisele või õpetajatevahelisele ringkaitsele, mida mõned intervjueeritavad samuti kirjeldasid. Kui õpilane ei saa kogetud ebaõiglusele kinnitust ega kaitset, võib see süvendada abituse tunnet ning kinnistada arusaama, et õpetaja käitumise vaidlustamine ei ole võimalik. See omakorda tugevdab Parsons'i (2005) mõtet, et õpetajapoolne kiusamine on eriti problemaatiline just seetõttu, et see toimub süsteemis, kus õpetaja positsioon on õpilase omast selgelt tugevam. Käesoleva uurimuse tulemused toetavad ka Twemlow jt (2006) seisukohta, mille järgi võib õpetajapoolne kiusamine mõjutada õpilase akadeemilist toimetulekut. Mitmed intervjueeritavad kirjeldasid, et õpetajapoolse kiusamise tõttu halvenesid nende õpitulemused, vähenes keskendumisvõime ning õppimine muutus emotsionaalselt koormavaks. Samuti ilmnis uurimistulemustest, et õpetajapoolse kiusamise mõju ei piirdunud ainult konkreetse aine või õpetajaga, vaid mõjutas mõne uuritava suhtumist õppimisse ja haridusteesse laiemalt.

Kuigi tulemused kattusid suures osas teooriaga, esines mõningaid erinevusi. Teoorias käsitletakse õpetajapoolset kiusamist peamiselt selgelt kahjustava kogemusena, mis vähendab õpimotivatsiooni ja enesehinnangut (nt Vanderbilt & Augustyn, 2010; Dietrich et al., 2022). Meie tulemustes ilmnis aga, et osa intervjueeritavaid reageeris vastupidiselt. Nad said kogemusest motivatsiooni õpetajale midagi tõestada või kirjeldasid, et kogemus tegi neid tugevamaks. Teoorias esineb õpetajapoolne kiusamine peamiselt õpetaja ja õpilase vahelise ebavõrdse võimusuhte kaudu (Parsons, 2005), kuid käesoleva uurimuse tulemused viitasid laiemale süsteemsele probleemile. Intervjueeritavad kirjeldasid õpetajatevahelist ringkaitset, probleemide varjamist ja kooli vähest sekkumist, mis viitab sellele, et probleem võib olla seotud ka koolikultuuri ja institutsionaalsete mehhanismidega, mitte ainult üksikute õpetajate käitumisega.

Käesoleva uurimuse üheks piiranguks on valimi väiksus ja eesmärgipärane valik, mistõttu ei saa tulemusi üldistada kõigile Eesti õpilastele. Uuringus osalesid inimesed, kellel oli isiklik kogemus õpetajapoolse kiusamisega, seega kajastavad tulemused eelkõige nende osalejate subjektiivseid kogemusi ja tõlgendusi. Teiseks piiranguks võib pidada seda, et andmed põhinevad intervjueeritavate tagasivaatelistel meenutustel. Kuna osa kirjeldatud kogemustest oli toimunud mitu aastat tagasi, võivad mälestused olla aja jooksul muutunud või mõjutatud hilisematest kogemustest. Kolmanda piiranguna tuleb arvestada, et uurimus käsitles ainult õpilaste vaatenurka. Töös ei uuritud õpetajate, koolijuhtide ega teiste koolitöötajate selgitusi või tõlgendusi kirjeldatud olukordadele, mistõttu ei võimalda uurimus teha järeldusi õpetajate kavatsuste kohta.

Tänuõnad

Soovime siiralt tänada oma juhendajat Ingrid Koni, kelle professionaalne juhendamine, põhjalik tagasiside ja toetav suhtumine aitasid meil uurimistöö protsessi vältel fookust hoida ja oma mõtteid selgelt sõnastada. Soovime tänada ka Liina Leppa ja Marie-Johanna Kipparit, kes tagasisidestasid vaheetappides meie tööd ja jagasid nõuandeid töö paremaks muutmiseks. Suur tänu ka kõigile uuringus osalenud intervjueeritavatele, kelle avatus ja valmisolek jagada isiklikke kogemusi tegid käesoleva töö valmimise võimalikuks.

Autorsuse kinnitus

Kinnitame, et oleme selle lõputöö koostanud ise ning näidanud korrektselt teiste autorite ja toetajate panust. Lõputöö kirjutamisel kasutasime tehisintellekti abi vaid keelelise väljenduse ja struktuuri selguse parandamiseks. Oleme kogu sisu ise üle vaadanud ja toimetanud. Töö on koostatud Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuete järgi ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Nii teoreetiline ülevaade, metoodika kui ka tulemused on valminud mõlema autori võrdsel panustamisel. Mõlemad autorid toimetasid üksteise loodud tekstiosasid ning andmeanalüüsi osas toimus üksteise läbiviidud intervjuude kaaskodeerimine. Emma Tuisk suhtles rohkem juhendajaga ja Kristel Mill tegeles rohkem töö vormistuse poolega.

Emma Tuisk ja Kristel Mill

/allkirjastatud digitaalselt/

14.05.2026

Kasutatud kirjandus

- Andmekaitse Inspektsioon. (2025). Andmetöötlaste põhimõtted.
<https://www.aki.ee/isikuandmed/andmetootlejale/andmetootluse-pohimotted>
- Boström, L., & Bostedt, G. (2020). What about study motivation? Students' and teachers' perspectives on what affects study motivation. *International Journal of Learning, Teaching and Educational Research*, 19(8). <https://doi.org/10.26803/ijlter.19.8.3>
- Ba- Saddik, A. S., Hattab, A. S., (2012). Emotional abuse towards children by schoolteachers in Aden Governorate, Yemen: A cross-sectional study. *BMC Public Health* 12:647.
<https://doi.org/10.1186/1471-2458-12-647>
- Cohen, S. S. (2017). Bullying policies across the lifespan. *Policy, Politics, & Nursing Practice*, 17(4), 175–176. <https://doi.org/10.1177/1527154417703203>
- Creswell, J. W. (2009). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dietrich, J., Viljaranta, J., Kracke, B. & Moeller, J. (2022). Academic motivation and emotions are experienced in learning situations. *Educational Psychologist*, 57(2).
<https://doi.org/10.1080/00461520.2021.2008805>
- Feinberg, T., & Robey, N. (2009). Cyberbullying. *The Education Digest*, 74(7), 26–31.
- Fromuth, M. E., Davis, T. L., Kelly, D. B., & Wakefield, C. (2015). Descriptive features of student psychological maltreatment by teachers. *Journal of Child & Adolescent Trauma*, 8(2), 127–135. <https://doi.org/10.1007/s40653-015-0042-3>
- Flick, U. (2009). An introduction to qualitative research (4th ed.). London: Sage Publications.
- Gusfre, K. S., Støen, J., & Fandrem, H. (2022). Bullying by teachers towards students—A scoping review. *International Journal of Bullying Prevention*, 5, 127–140.
<https://doi.org/10.1007/s42380-022-00131-z>
- Isikuandmete kaitse seadus. (2019). RT I, 04.01.2019, 11.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/104012019011>
- Kielmann, K., Cataldo, F., & Seeley, J. (2012). Introduction to qualitative research methodology: *A training manual*. London: Department for International Development.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *InterViews: Learning the craft of qualitative research interviewing* (2nd ed.). Sage Publications.

- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., Strömpl, J. (2014). Intervjuu. Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas. Kättesaadav: <https://samm.ut.ee/intervjuu/>.
- Mayring, P. (2000). Qualitative content analysis. *Forum: Qualitative Social Research*, 1(2). <https://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1089/2385>
- Olev, A., & Alumäe, T. (2024). Open source platform for Estonian speech transcription. *Language Resources and Evaluation*, 1–18. <https://doi.org/10.1007/s10579-024-09777-1>
- Olweus, D. (1994). Bullying at school: Basic facts and effects of a school-based intervention program. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*. 35(7)
- Parsons, L. (2005). Bullied teacher, bullied student: How to recognize the bullying culture in your school and what to do about it. Pembroke Publishers.
- QCMap. (s.a.). *QCMap qualitative text analysis software*. <https://www.qcmap.org/ui/en/login>
- Tartu Ülikooli eetikakeskus. (s.a.) 2. Teadustöö tegemine. <https://eetika.ee/et/sisu/2teadustootegemine#andmed>
- Thomson, D., Bzdel, L., Golden-Biddle, K., Reay, T., & Estabrooks, C. A. (2005). Central questions of anonymization: A case study of secondary use of qualitative data. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 6(1), Art. 29.
- Twemlow, S. W., Fonagy, P., Sacco, F. C., & Brethour, J. R. (2006). Teachers Who Bully Students: A hidden trauma. *International Journal of Social Psychiatry*, 52(3). <https://doi.org/10.1177/0020764006067234>
- Strömpl, J., Selg, M., Soo, K., & Šahverdov-Žarkovski, B. (2007). Eesti teismeliste vägivalatõlgendused: *Uuringuraport (Sotsiaalministeeriumi toimetised, nr 3/2007)*. Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium. https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/nr_203_2007_20teismeliste_20v_c3_a4givald_1_.pdf
- Sutrop, M., Toming, H., & Kõnnussaar, T. (koost.). (2023). *Hea kooli käsiraamat (Tartu Ülikooli eetikakeskus)*. <https://eetika.ee/sites/default/files/2023-05/Hea%20kooli%20k%C3%A4siraamat.pdf>
- Vanderbilt, D., & Augustyn, M. (2010). The effects of bullying. *Paediatrics and Child Health*, 20(7). <https://doi.org/10.1016/j.paed.2010.03.008>

World Health Organization. (2001). *Strengthening mental health promotion* (Fact sheet No. 220). World Health Organization.

Wolke, D., Woods, S., Bloomfield, L., & Karstadt, L. (2000). The association between direct and relational bullying and behaviour problems among primary school children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 41(8). <https://doi.org/10.1111/1469-7610.00687>

Lisa 1. INTERVJU KAVAND

Sissejuhatavad küsimused:

1. Millised mälestused sul meenuvad täna, kui mõtled oma kooliajale?
2. Mis on sinu arvates kiusamine?
3. Millistel viisidel kiusamist oled koolis märganud?
4. Mis vahe on sinu arvates rangel õpetajal ja kiusaval õpetajal?

1. Kuidas kogevad õpilased õpetajapoolset kiusamist?	<ol style="list-style-type: none">1. Kuidas kirjeldaksid olukordi, mida sinu hinnangul võib pidada õpetajapoolseks kiusamiseks?2. Millisel viisil oled kogenud õpetajapoolset kiusamist? Palun kirjelda mõnda olukorda, mis sulle hetkel meenub.3. Kirjelda nende olukordade toimumise sagedust.4. Mitme õpetaja poolt sa kiusamist oled kogenud?
2. Millised on õpilaste hinnangul selle kogemuse tagajärjed vaimsele tervisele?	<ol style="list-style-type: none">1. Milliseid emotsioone need olukorrad sinus tekitasid?2. Kuidas on need kogemused mõjutanud sinu enesehinnangut?3. Mida tunned praegu, kui mõtled õpetajale, kes sind kiusas?4. Kuidas kirjeldaksid enda isikut läbi õpetaja(te) silmade, kes sind kiusas(id)?5. Kuidas on need kogemused sind tänaseks päevaks mõjutanud?

<p>3. Millised on õpilaste hinnangul selle kogemuse tagajärjed edasisele õpimotivatsioonile?</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kuidas on need kogemused mõjutanud sinu akadeemilisi tulemusi? 2. Kirjelda, kuidas on õpetajapoolse kiusamise kogemus mõjutanud sinu suhtumist õppimisse või edasisi hariduslikke valikuid? 3. Kuidas hindad selle kogemuse pikemaajalist mõju sinu õpimotivatsioonile? 4. Kuidas on õpetajapoolne kiusamine mõjutanud sinu soovi osaleda koolielus? 5. Mida soovitaksid neile, kes tunnevad end õpetaja poolt kiusatuna?
---	--

Kokkuvõttev küsimus: Kui intervjueeritav jätkab haridusteed (Kuidas tunned end täna koolis?)

Kas on midagi, mida sooviksid täpsustada või lisada sellel teemal?

Lisa 2. TEADLIK NÕUSOLEK UURINGUS OSALEMISEKS

Uurimuse pealkiri:

ÕPETAJAPOOLSE KIUSAMISE AVALDUMISE VIISID JA MÕJU VAIMSELE TERVISELE JA ÕPIMOTIVATSIOONILE ÕPILASTE HINNANGUL

Uurijad:

Emma Tuisk ja Kristel Mill

Tartu Ülikool / Humanitaar- ja sotsiaalinete õpetamine põhikoolis, emmatuis@ut.ee,
millkris@ut.ee

Uuringu eesmärk

Uurimistöö eesmärk oli välja selgitada, millistel viisidel on õpilased kogunud õpetajapoolset kiusamist ning millist mõju on see nende hinnangul avaldanud vaimsele tervisele ja õpimotivatsioonile. Uuring viiakse läbi bakalaureusetöö raames.

Uuringus osalemine

- Uuringus osalemine tähendab osalemist poolstruktureeritud intervjuus, mis kestab ligikaudu 45–60 minutit.
- Intervjuu viiakse läbi kas silmast silma kohtumisel või veebikeskkonnas (Google Meet), vastavalt osaleja eelistusele.
- Intervjuu salvestatakse heli kujul ning transkribeeritakse uurimistöö analüüsimiseks.
- Intervjuus osalejatele saadetakse intervjuu küsimused tutvumiseks mõned päevad varem.

Vabatahtlikkus ja loobumisõigus

Uuringus osalemine on täielikult vabatahtlik ning loobumine ei too kaasa mingeid negatiivseid tagajärgi. Teil on õigus:

- keelduda küsimustele vastamisest;
- katkestada intervjuu igal ajal ilma põhjendust esitamata;
- loobuda uuringus osalemisest ka pärast intervjuu andmist (kuni andmete anonümiseerimiseni).

Konfidentsiaalsus ja andmekaitse

- Kõik kogutud andmed on konfidentsiaalsed.
- Intervjuu transkriptsioonidest eemaldatakse nimed ja muud tuvastamist võimaldavad andmed.
- Tulemusi esitatakse anonüümselt ning osaleja isikut ei ole võimalik tuvastada.
- Helisalvestisi ja transkriptsioone säilitatakse parooliga kaitstud andmekandjal.
- Andmeid kasutatakse üksnes teaduslikul eesmärgil ning need hävitatakse pärast uurimistöö kaitsmist.

Võimalikud riskid

Uuring käsitleb isiklikke ja emotsionaalselt tundlikke teemasid. Kui intervjuu käigus tekib ebamugavustunne, on Teil õigus vestlus katkestada või jätta küsimusele vastamata.

Kinnitan, et:

- Olen saanud piisavalt teavet uuringu eesmärgi ja läbiviimise kohta.
- Mõistan, et osalemine on vabatahtlik ning võin igal ajal loobuda.
- Annan nõusoleku intervjuu salvestamiseks ja andmete kasutamiseks uurimistöö raames.

Osaleja nimi: _____

Allkiri: _____

Kuupäev: _____

Lisa 3. KODEERIMISMAATRIKS - Millistel viisidel kogevad õpilased õpetajapoolset kiusamist?

Kategooria	Definitsioon	Koodid	Näide intervjuust
Verbaalne kiusamine	Õpetaja solvab, alandab või kritiseerib õpilast sõnaliselt (Olweus, 1994), Õpilasele antakse negatiivseid silte või hinnanguid, õpetaja kasutab häält ja tooni õpilase alandamiseks (Strömpl <i>et al.</i> , 2007)	Õpilase alandamine Karjumine Sildistamine Solvav kõneviis Alusetud süüdistused Mõnitamine	<i>/Ja kui ma üritasin nagu konsultatsioonile minna, siis, siis noh, oli umbes see, et a la, kuidas sa nii loll oled./</i>
Kaudne kiusamine	Halvustavad žestid, ironia, ignoreerimine või tõrjumine (Olweus, 1994) Õpetaja kasutab oma positsiooni õpilase kontrollimiseks või alandamiseks (Parsons, 2005) Ebaõiglane hindamine - hindamine ei põhine objektiivsetel kriteeriumidel (Strömpl <i>et al.</i> , 2007) Ebavõrdne kohtlemine - õpilast koheldakse teistest erinevalt või ebaõiglaselt (Sutrop <i>et al.</i> , 2023)	Probleemi/õpilase ignoreerimine Õpilase tõrjumine Salaja jälgimine Ebaõiglane hindamine Ebavõrdne kohtlemine Terve klassi karistamine	<i>/Ja kuni 12. klassini 12. klassis kõik oli enamus 18, siis ta hakkas inimestele nagu tere vastu ütleva. Enne seda ta ei, ta ei öelnud nagu, ta ei öelnud lastele tere vastu./</i>
Füüsiline kiusamine	Füüsiline agressioon (nt tõukamine, füüsiline ähvardus) (Wolke <i>et al.</i> , 2000)	Tutistamine Kapuutsist tirimine/kägistamine Füüsilise valu tekitamine Õpilase tõukamine Õpilase asjade lõhkumine	<i>/Tema kohe tuli, pani käed peale, venitas, tõmbas sind niimoodi, et sul oli valus reaalselt ja kui sa ütlesid talle, et sul on valus, siis ta ütles, et sa oled mingi nõrk./</i>

Lisa 4. NÄIDE KATEGOORiate MOODUSTAMISEST - Millist mõju on õpilaste hinnangul avaldanud õpetajapoolne kiusamine nende vaimsele tervisele?

Koodid	Kategooria
Õpilane tundis hirmu Õpilane tundis ärevust Õpilane tundis ebamugavust	Kiusamisperiodil kogetud negatiivsed emotsioonid
Õpilasel on vaimse tervise probleemid (depressioon, ATH) Õpilane tunneb kogetu tõttu siiani negatiivseid emotsioone Pikaajalisem kiusamise mõju Väärtusetuse tunne, mis kestab tänaseni teatud olukordades	Pikaajaline negatiivne mõju vaimsele tervisele
Õpilasel oli/on madal enesehinnang Õpilasel oli lootusetus tuleviku ees Õpilasel ei ole enesehinnanguga probleeme	Kiusamise mõju enesehinnangule
Õpilase enda kirjeldus läbi õpetaja silmade Õpilane ei mõista, miks õpetaja just temaga nii käitus	Õpilase enesetaju läbi õpetaja silmade
Õpilane süüdistas end kiusus Teadlikult üritab õpetajatega läbi saada Püüdlus näidata õpetajatele motivatsiooni ja pingutust	Suhtumine õpetajatesse pärast kiusamiskogemust

**Lisa 5. KATEGOORiate MOODUSTAMINE - Millist mõju on õpetajapoolne
kiusamine avaldanud õpilaste õpimotivatsioonile?**

Koodid	Kategooria
Õpilane vältis tunde või koolis osalemist Õpilane ei viitsinud õppida / motivatsioon langes Õpilasel halvenesid õpitulemused Õpilane ei julgenud tunnis küsida ega osaleda	Õpimotivatsiooni languse avaldumise viisid
Püüdlus näidata õpetajatele motivatsiooni ja pingutust Kahtlemine enda võimetes õppijana Kooliga seotud ärevuse tekkimine/koolitõrge Hirm osaleda aktiivselt õppetöös turvalises keskkonnas	Tajutavad mõjud õpimotivatsioonile
Õpilane soovib jätkata/jätkab haridusteed Õpilane loobus edasi õppimisest või kahtles selles Õpilane tundis, et ei ole piisavalt tark edasi õppimiseks	Õpilase otsus edasise haridustee jätkamise osas

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Meie, Kristel Mill ja Emma Tuisk

1. Anname Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) meie loodud teose „Õpetajapoolse kiusamise mõju õpilaste vaimsele tervisele ja õpimotivatsioonile õpilase vaatepunktist“ mille juhendaja on Ingrid Koni, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Anname Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autoritele viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Oleme teadlikud, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autoritele.
4. Kinnitame, et lihtlitsentsi andmisega ei riku me teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kristel Mill ja Emma Tuisk

14.05.2026